

Et fartøj gennem årtusinder

Af Anders Moltke

Stammebåden fra Aggersund

I 2004 var konserveringssværkstedet involveret i hævningen af en stammebåd fra Limfjorden.

Et par år tidligere, i foråret 2002, havde fritidsdykkere fra Løgstør Dykkerklub fundet stammebåden under et af deres mange dyk ved Aggersundbroen. Båden lå på ni meter vand og var delvist dækket af sand. Det fremgik dog tydeligt af dens kanolignende form, at der var tale om en stammebåd udskåret af ét stykke træ.

Løgstør Dykkerklub kontaktede museumsinspektør Finn Rindom Madsen, Limfjordsmuseet, og der opstod et frugtbart samarbejde mellem klub og museum. Hele vejen gennem projektet udførte dykkerklubben et stort, frivilligt stykke arbejde.

Ved et senere dyk, hvor båden blev nærmere undersøgt af marin-arkæolog Jan Hammer Larsen, Bangsbo Museum & Arkiv og konservator Mads Gulløv, Handels- og Søfartsmuseet, blev båden umiddelbart vurderet til at være mellem 300 og 500 år gammel. Det kom som en stor overraskelse for de involverede dykkere, at den ikke var ældre, for normalt forbinder de fleste stammebåde med et primitivt fartøj fra stenalderen, udhugget med flintestensøkser.

7000 år gammel skibstype

At man normalt forbinder stammebåden med stenalderen, skyldes sandsynligvis de mange arkæologiske fund af denne bådtype fra den danske oldtid, samt at det var i denne periode bådtypen udvikledes. Siden hen kom der nye bådtyper til, mere teknisk avancerede bådtyper, der fik en langt mere vidtrækkende betydning for landets historie, end disse uanselige udhulede træstammer.

Stammebåden har faktisk været anvendt kontinuerligt igennem en periode på 7000 år til midten af det 19. århundrede. Oldtidens stammebåde betegnes ofte som "eger", eller med den mere jyske betegnelse "knobskibe".

Fundet ved Aggersundbroen blev anmeldt til Kulturarvstyrelsen, som straks indvilgede i at betale for en C14 datering. Desuden opfordrede man til, at museet indsendte ansøgning og budget for bjærgning af båd-en, da den lå meget udsat for erosion i det strømfyldte farvand ved Aggersundbroen. C14 dateringen viste, at stammebåden er bygget i midten af 1300-tallet, og træsorten blev fastslået til at være bøgetræ. Om anvendelse af båden kan man gætte på fiskeri, men den kan også have været anvendt som transportfartøj over det smalle sund.

Bjærgningen

I marts 2004 bevilgede Kulturarvstyrelsen 30.000 kr til bjærgningsarbejdet, og vi begyndte straks at forberede projektet. De involverede parter var Limfjordsmuseet, Løgstør Sportsdykkerklub, Bangsbo Museum & Arkiv og Nordjyllands Amts Konserveringssværksted.

Palmesøndag den 4. april påbegyndtes bjærgningsarbejdet. Det var en blæsende og bidende kold dag, og dykkerne kom på en hård opgave.

Først skulle der suges et ca. 50 cm tykt lag af sand væk fra stamme-båden. På en tømmerflåde over stammebåden var der placeret en pumpestation, som var fastgjort med 3 forankringer på fjordens bund. Fra morgenstunden var der imidlertid straks problemer med at holde flåde og sugerør på plads på grund af den kraftige strøm, men efter 4-5 timers hårdt arbejde for dykkerne kunne det egentlige sugearbejde påbegyndes. Arbejdet skred godt frem, og Skærtorsdag over middag kunne åget til hævnningen sænkes ned over stammebåden. På åget var der monteret ca. 25 stk. 40mm brede filtbeklædte gjorder; 4 stk. pr. meter i bådens længde. Én efter én blev gjordene ført ind under båden og fastgjort til åget. Sidst på dagen var alle gjorde på plads, og under stor spænding blev stammebåden frigjort fra sit leje på fjordens bund. Forsigtigt blev den hævet op under tømmerflåden og surret fast, hvorefter den blev bugseret til Kanalhavnen ved Limfjordsmuseets både-byggeri.

Dagen efter, Langfredag, kom dagen, hvor stammebåden skulle løftes det sidste stykke. Over 300 interesserede tilskuere og pressen fulgte med, da båden endelig brød overfladen. Den blev hævet fra kanalen og lagt over i et stort kar fyldt med vand. Alle var naturligvis spændte på, om stammebåden havde klaret operationen uden at lide overlast. Da åget blev fjernet, var det tydeligt, at alle vores forholdsregler og ikke mindst dykkernes forsigtighed havde virket efter hensigten. Båden lå i bunden af karret, fuldstændig som da den blev fundet 2 år tidligere på fjordens bund.

De følgende uger efter hævnningen blev båden opmålt og fotodokumenteret. Den måler 5,90 m i længden og har en bredde på knap 80 cm. Højden er ca. 30 cm. Bundens tykkelse svinger mellem 4,5 og 7 cm, mens siderne overalt har en næsten præcis tykkelse på 4 cm. På overfladen ser man tydeligt den fine forarbejdning med økse.

De næste 1-2 år vil vandet blive udskiftet for at udvaske træet for salt. NAK vil løbende følge udviklingen. Derefter skal båden imprægneres med Polyethylenglycol (PEG) og efterfølgende transporteres til Natio-nalmuseet i Brede for at blive frysetørret. Imprægneringen vil tage mindst 2½ år. Derefter skal stammebåden soigner af konserverings-værkstedet, som renser overfladen og gør båden klar til udstilling.

Kilder:
Finn Rindom Madsen, Limfjordsmuseet
Jens Thidemann, Limfjordsmuseet
Jan Hammer Larsen, Bangsbo Museum & Arkiv

